

سوال
جواب

(الف) ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ

سنڌي ٻوليءَ جي دنيا جي عالمن ۽ اديبن مان پروردگار آگاهي حاصل ڪرڻ لاءِ سنڌي ٻوليءَ تي نون ڌيان ڏيڻ جي ضرورت آهي. ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ به انهن عالمن ۽ اديبن مان هڪ آهي. ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ پنهنجي ڪتابن ۽ مقالي جي ذريعي سنڌي ٻوليءَ جي دنيا جي عالمن ۽ اديبن کي سنڌي ٻوليءَ جي اهميت بابت آگاهي ڏيڻ لاءِ ڪوشش ڪئي آهي. ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ پنهنجي ڪتابن ۽ مقالي جي ذريعي سنڌي ٻوليءَ جي دنيا جي عالمن ۽ اديبن کي سنڌي ٻوليءَ جي اهميت بابت آگاهي ڏيڻ لاءِ ڪوشش ڪئي آهي. ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ پنهنجي ڪتابن ۽ مقالي جي ذريعي سنڌي ٻوليءَ جي دنيا جي عالمن ۽ اديبن کي سنڌي ٻوليءَ جي اهميت بابت آگاهي ڏيڻ لاءِ ڪوشش ڪئي آهي.

رمان اور ماہنامہ و غیر مال و اخبار باہری اصحاب
سنہ ۱۸۵۳ء میں صاحب بکراں دؤر کے وزیر
نظام بنے۔

(ب) مرزا قليچ بيگ

مرزا قليچ بيگ مرہوم ۱۸۵۳ء میں ترقی اور ترقی میں
پیدا ہوئے۔ مرزا صاحب اہل فہم و عالم تھے۔ سنہ
۱۸۵۳ء میں ایف جی ایف پر ہوئے۔ ان کے ۱۸ سالہ قید
کا پتو سنہ ۱۸۷۱ء میں واپس آیا۔ مختلف مقامات پر
۱۸۷۱ء میں کلکتہ میں رہائش پزیر ہوئے۔

مرزا صاحب انگریزی، فارسی، عربی اور ہندی
عالم تھے۔ سندس مطالعہ تمام وسیع ہے۔ مرزا صاحب
سنہ ۱۸۵۳ء میں لاہور چلے گئے۔ سندس سرائیوں اور انہی
مرزا صاحب کی سنہ ۱۸۵۳ء میں سمیت زندگی گزارنے والے
مرزا صاحب تقریباً ۱۰۰۰ سے زیادہ کتاب لکھی ہیں۔ جن میں
کئی ہی ترجمان ہیں۔ سندس ترقی اور ادب
میں ہر وقت ترقی تھی۔ ادب کا علاوہ سائنس
باجا، معیت وغیرہ میں بہت سے تصنیفیں لکھی جا
چکے ہیں۔ ان کے سائنس ترقی اور
مختصر مآثر و روایہ اور

۱) ناول
۲) ناول سنہ ۱۸۵۳ء میں لکھی گئی تھی۔
۳) ناول "تاریخ" میں ذکر ضرور تھا۔
۴) مرزا صاحب پھر پھر ناول ۱۸۵۳ء میں لکھی گئی تھی۔
۵) ناول "تاریخ" سنہ ۱۸۵۳ء میں لکھی گئی تھی۔

پہلے یوں طبعی ناولوں سے کان بین پورین تان
توجہ سے نیک ناول ہییا ہیں۔ میں ہی ایلوین
ناول کان علاوہ کیترا ہی ناول انگریزی تان
ترجمو عیا۔ مثلاً "ملز ہی ناول" سے ہی
کلیور جو سفر ہی تان ہی شامل آہن۔
(۲) ڈرامہ

سنڈی پوریا ہی ڈرامہ لویسی ہی شروعات ہی مرزا
علیو نیک کان تھی ہی پان جن ۱۸۸۵ء سے
ڈرامہ لیلی مہوہ ہی نالی سان کتیاؤں
مرزا صاحب ایلوین کان کیترا ہی ڈرامہ ترجمو
عیا۔ منہ عدم سٹیکسٹر جا درو مثلاً فرچیسٹ
آف وینس "صبا دلدار" ہی نالی سان، سہلا ہی
شمتا، مرزا ہی نالی سان کتیاؤں
(۳) شاعری

مرزا صاحب شومان گنگہ نظم و یہ طبع آزمائی
عیا، شاعری ہی مشتمل میان کتاب سنس
ذہنیا آ ۱۳۱۱ء جو نتیجہ آہن۔

(۱) سوراہہ نام (۲) رہا عبات عمر خیام
(۳) دیوان قلیع (۴) اعلیٰ مارڈ (۵) فتوحہ طیف
ایجاز

مرزا صاحب ہی شاعری تصنیف کری عام عربی ہی
لہری وزن مطابق صفا سن شاعری ہی اسان
صفت ہی عظمت ہو ڈ خری ہی
"و ۱۱۱۱ء سنہ ہا تیا زیر دست
سے سب تھلین، آباد تیا حوا

پهريون طبي ماڻهو سن کان ٻين ٻولين کان
ٿورو ٿيل ناول پيا هئا. سن ٻن ايلو
ناول کان علاوه ڪيترائي ناول انگريزي کان
ترجمو ڪيا. مثلاً ڪلن هي ناول، ڪيئي هفت
ڪيتر هو سفر هن کان به شامل آهن.

(۲) ڊرامه

سنڌي ٻولي ۾ ڊرامه لکي ٿو هي شروعات به مرزا
عليو ٿيل کان ٿي ٻار هن 1880ع ۾ ڪيو

ڊرامو لکيل هيون هي نالي سان ڪيائون

مرزا صاحب ايلو کان ڪيترائي ڊرامه ترجمو
ڪيا. هن ڪم سٽڪس جا ڊرامو مثلاً فرجهت

آف وينس، ڪيها دلدار هي نالي سان، سڪل ٿي

شمتاء، مرجان هي نالي سان ڪيائون

(۳) شاعري

مرزا صاحب مرزا ڪلهه نظم ۾ به طبع آزمائي

ڪئي. شاعري تي مشتمل ڪيترن ڪتاب سندن

ذخفا ۱۳۲۱ ۾ ڪيو ٿيو آهن.

(۱) سوراڻ ڪاه (۲) ربا ڪاهت عمر ڪاهت

(۳) دلوان قانع (۴) اهل مارتو (۵) مٿو ڪاهت

ايهار

مرزا صاحب هي شاعري ڪهه ڪري علم عربن هي

بهره ورن مطابق هئا. هن شاعري ۾ لسان

صفت ۾ عظمت ۾ ڏيکارين هيا

"و ۱۱۳ ۾ سنه جا ٿيا زير دست

سڄي سن ٽولين، آيان ٿيا حفا

مشعل ۽ ايتوڻي، آسان به مسئلن تي پوري
پاڻ اندر ٿيڻ سان، درياءُ جو ڊب لاهي ٿو.

۽ مختلف موضوع

مرزا صاحب مختلف موضوعن تي به لکيو ۽
ڪو اهڙو موضوع نه هئا پاڻين جهڙن ۽ سنڌي
ادب جي وقت سڃاڻي هن وقت لکي. مختلف
موضوعن تي سندس ڪجهه ڪتابن جا نالا هيٺ
ڏجن ٿا

۱) آزار مان آرام (2) باغ ۽ باغباني

۳) حشرن الارض (4) ها جهنڊي مان طاقت منڊي

مرزا صاحب جي سڄي ڄمار اها ڪوشش رهي
تہ سنڌي ادب ۾ هر موضوع تي ڪتابن ۽

ڪون ٿي پوري ڪري، انهي لاءِ هن تقرير سنڌي
موضوعن تي ڪتاب ڪيا ۽ ترجما ڪيا. انهي

سندس سڃاڻي معنيٰ، هوشيارو هوشيار، ادبي
ذوق ۽ سنڌي ٻوليءَ ۽ ادب سان دلچسپي جو

نتيجو آهي جو اڄ تائين ڪو به عالم سرور صاحب
جهڙا ڪتاب نه ٿي سگهيو آهي. سنڌي ادب

۽ تاريخ ۾ سرزاد صاحب جو نالو بصيرت
عزت ۽ احترام سان ورتو ويندو.

15

(الف) مذہبی شاعری

من دور ہے نواز نہ صرف سنتوں ہی میں ہے
پر مذہب لہا ط کلاں بہ اندھ دھو
کتاب سنتیہ کہیا ویسا ان وقت سنتیہ
رواۃ نہ ہو بتھنہ پری اسی کتاب الف اشیا
جو تائیو ملائی نظم ہی صورت یہ کیا گیا
ان وقت سنتیہ ہم رخصتی اچان ایا کون تھی
تھی نہ صکرہ اسی عربی رسم الخط یہ لکھا
ویا انص نظمیں ہی کتب نہ چھو ویندو
آہیا من سلیں جو لکھو کتاں "مقدمہ"
المقدمہ "مقدمہ ابو الحسن نقوی" لکھو جیندو
بہر حال مثال آسان زبان یہ سمجھل آہن
مقدمہ ابو الحسن نقوی
لکھو ماہرین تھی جو لکھو مالہ ہو ان
وقت کتراتی تھندو اسلام قبول تھی
تھی عربی اسلام جا بنادیا بعد یہ عبادت ما
عرب رسم الخط یہ مندرت تھی۔ مقدمہ ماہر
تیار تھی جن ہی کتاب مقدمہ الملکان
مقدمہ ماہر منظم کتاں آہی جیندو
ماہر یہ تھیل ماہر سمجھل آہن۔ مثال
تھی لکھو تھی، تھی لکھو تھی
تھی عبادت تھی، تھی لکھو تھی
تھی لکھو تھی، تھی لکھو تھی

سارا دھری سوکھی ، سندھ ہندو مذہب
ہو اور مڑی ہو مند ، آئنا توں ایمان

ہو توں رنج سے بڑی عرصہ و پردہ کا
قدرت سے سیکھی توڑی تو پیر

مذہب ہا ستم لادھی

مذہب ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم

ایمان بالذہن ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم

ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم

ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم
ہا ستم ہا ستم ہا ستم ہا ستم

شاه عبد الوديع بيگ

شاه صاحب سندن جو اهو باڪمال شاعر آهي جنهن
کي دنيا ۾ وڏي شاعرن ۽ شاعرن جو ڀيڻ ٿي
شرق توڙي مغرب جا عالم ۽ مصلحت شاه لطيف جي
علاء ۾ تشريف ۽ تعلقن ۾ رڌل آهن علاء آءِ
دنيا جو وڏي ۾ وڏو شاعر ثابت ٿيو آهي شاه صاحب
سندن ڪهاڻيون ۽ پنهنجا شاعري ۽ انهن سڀني علائقن
۽ موضوعن تي شامل ڪيائون شاه صاحب جو علاء
کي موضوعن ۽ هنن ۾ (ماط کان کن حسن ۽ ورهايون
وڃي آهي.

i) نيم تاريخي داستان

شاه صاحب پنهنجا شاعري تي مختلف سرن ۽ وديا
آهي جهڙوڪ عمر مارئي، سڄي ميهار نوري بلهه شاه
بين ۾ شامل ڪيو.

هنن ۾ هڪڙي جاءِ هڪ ۾ چار

سارو ڏينهن شڪار، ڪينهر ۾ ڪالهندي

ii) صوفيان رحمت

شاه صاحب داستان تي بيان ڪرڻ کان پوءِ ان
مان ڪجهه نتيجا ڪري ٿو. اسان جي صوفيان پنهنجن
ڪري سڌا راه ڏيکاريا ٿو.

iii) هجاري شاعري ۽ ظنون نگاري

شاه صاحب جي لوهو اچي ۾ مڃان جي هڪس
آهي سڄي. هنن هن جي ليجي ۽ بيمار ڪري
هندو پنهنجو چار سڃاڻي واسلي شاه صاحب

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين هم خاتم النبيين
والصالحين
الذين هم خير البرية
الذين هم خير خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين هم خاتم النبيين
والصالحين
الذين هم خير البرية
الذين هم خير خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين هم خاتم النبيين
والصالحين
الذين هم خير البرية
الذين هم خير خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين هم خاتم النبيين
والصالحين
الذين هم خير البرية
الذين هم خير خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله
الذين هم خير من خلق الله

As rains are related to weather.
 Same as tears are related to emotions.
 Rains can be heard on weather and without
 weather. It is easy to differentiate. But
 tears from eyes is hard to understand
 because human is suffering from various
 difficulties. If the tears of eyes have colors
 on the basis of emotions, feelings and problems sometimes
 eyes ~~eyes~~ would have colored ~~eyes~~ - sometimes.

Discuss on
 phone
 0333-549903

(ب)

ایں ہون ہی افسانہ تیرے مان قابل افسانہ منصف
 تملیف میں ماری چہ تیرے ماہ سے دیوانہ افسانہ
 ہی رحمتہ مان منصفی محمود احساس میں
 چہ پائیو اتر مان سے لوت افسانہ بہت سے
 جو صورت متعلق ہی ان ہی پیدا اسٹا کان آن ہی
 ہنر کری چہ تیرے ایں ہون انسانی طور سے دیکھ
 سان ملاقات سے، چیکو کافی عری تکان سے
 اندر ہ ویٹل دعویٰ ہون تیس یاد سے لاہار
 قیدی بٹائی رتیرے یا تیس ہی رحمتہ مان قاسانہ
 مان سے فنکار، ستا ہر یا حسابی کارن تیان جا
 چیکد ہن مان پنہوہ دل کی بند کری چہ تیان ہا
 پنہوہ آواز ہدی جا مان یاد کان لکھو ہوس

12